

Hugmyndir Páls Skúlasonar, heimspekings, um ríkisvald og skattheimtu

Páll Skúlason. Pælingar. Ergo 1987, s. 347 – 363: „...skynsemisviðhorf vegna þess að samkvæmt því er ríkið í sjálfu sér skynsamlegt fyrirbæri,, stjórnskipun sem verður eðlilega til vegna þess að mennirnir sem skynsemisverur byggja heiminn saman og hljóta því að finna leiðir til að taka ákvarðanir um sameiginleg mál sín.“ (s. 350)

„...einstaklingsviðhorf.litið á ríkið sem samtök eða félag sem frjálssir einstaklingar hafa komið sér saman um að stofna í því skyni að reyna að leysa ágreiningsmál sín og hagsmunaaðreksstra með samningum en ekki ofbeldisaðgerðum. Ríkið er hér skoðað sem öflugustu hagsmunasamtök þjóðfélagsins, mótuð af frjálsum einstaklingum sem hver hefur sinna hagsmuna að gæta.“ (s. 351)

„Þriðja viðhorfið til ríkisins.....ríkið sé ævinlega tæki ráðandi stétta þjóðfélagsins til að tryggja og efla yfirráð sín.....stéttaviðhorf til ríkisins.“ (s. 352) (Páll Skúlason. Pælingar. Ergo 1987, s. 347 – 363.)

„...litið er á ríkið undir sjónarhorni áhrifamáttar þess og valdstöðu og ríkið þannig nánast lagt að jöfnu við ríkisvaldið, ef ekki ríkisstjórnina.Ríkið er völdugast vegna þess að það gerir viðurkennda kröfu til að hafa einkarétt á því að beita lögmætu valdi,þetta einkenni ríkisins er órofa tengt öðrum og í sjálfu sér mikilvægari einkennum þess sem réttarfarslegri stjórnskipun sem stendur undir þessum valdbeitingarrétti.... (s. 356)

„Án ríkisins er samfélagið því óhugsandi sem stjórnarfarsleg heild og röklega séð verða réttur þess og vald ekki rakin til einstaklingsins eða þjóðarinnar sem fjölda ólíkra einstaklinga sem hafa hver um sig sinn sérstaka vilja. Ef yfirleitt er ástæða til að tala um vilja þjóðar þá er þessi vilji sjálf stjórnskipun ríkisins, það réttar – og stjórnkerfi sem orðið er til í samfélaginu. Í þeim skilningi er ríkið hinn raunverulegi vilji þjóðarinnar.“ (357)

„Þjóðin hugsar ekki sem slík og ekki verða hentar reiður á geðsveiflum þjóðarsálarinnar – því slík sál er ekki til, nema í samkennd þeirra sem deila sameiginlegri tungu, menningu og sögu. Það eru einstaklingarnir, sem mynda þjóðina, sem hugsa, og ríkið er það skynsamlega skipulag sem verður til og mótast í viðleitni þeirra sem skynsemisvera til að hafa stjórn á sameiginlegum málum sínum.“

„...þessi skil milli einstaklings og þjóðfélags liggja samfélaginu til grundvallar og sú togstreita sem af þeim leiðir skýrir öðru fremur mótun ríkisins.....

Ríkið ersáttaleið, en ekki samningur, sáttmáli.....Mönnum er ekki frjálst hvort þeir gangast undir þennan sáttmála eður ei.....sökum þess að ríkið er í sjálfu sér annars eðlis en þjóðfélagið, þá geta átt sér stað mjög veigamiklar breytingar á efnahagskerfi þjóðar án þess að nokkur umtalsverð breyting eigi sér stað á ríkinu.“ (s. 359)

Páll Skúlason: Hvers vegna skyldum við greiða skatta? Tíund, s. 5-13: „En öll fræði byggja beint eða óbeint á tilteknum hugmyndum um sjálf okkur og veruleikann. Slíkar hugmyndir skipta ekki aðeins máli fyrir þróun fræðanna, heldur skipta þær sköpum fyrir stefnumótun og ákvarðanir jafnt í einkalífi sem opinberu lífi. Verkefni þeirrar heimspeki sem ég stunda er einmitt að draga fram í dagsljósið og skýra þær hugmyndir um sjálf okkur og heiminn sem máli skipta í sögu okkar og samfélagi og leitast við að gera veröldina skiljanlega fyrir okkur í

heild sinni undir sjónarhorni þeirra.“ (Páll Skúlason: Hvers vegna skyldum við greiða skatta? Tíund, s. 5-13.)

„Kenning mín er því sú að við eigum að móta samfélag okkar með farsæld heildarinnar, almannaheill, að leiðarljósi og temja okkur jákvæða afstöðu til hins opinbera og til skattlagningar þess. Það felur hins vegar ekki í sér að við eigum að loka augunum fyrir þeirri neikvæðu afstöðu sem ríkir í reynd til ríkisins og skattlagningar þess. Öðru nær, við þurfum ekki aðeins að leita skilnings á ástæðum þess að þessi afstaða hefur náð að grafa um sig, heldur verðum við að leita áhrifaríkra leiða til að vinna gegn því hún spilli samfélagi okkar eins og hún hefur að mínu viti svo sannarlega gert. Hin jákvæða afstaða sem ég mæli með felur að sjálfsgöðu ekki í sér að við hljótum að vera sammála öllum aðferðum ríkisins við skattlagningu. En gagnrýni á ríkjandi kerfi þarf að vera undir jákvæðum formerkjum og hafa þann tilgang að styðja skattakerfi sem er í samræmi við hugmyndir okkar um sjálf okkur og samfélagið.“ (Páll Skúlason: Hvers vegna skyldum við greiða skatta? Tíund, s. 5-13.)

„Næsta aðferð sem nefna skal til sögunnar er sú sem tvímælalaust hefur mestu skipt í rás sögunnar og skiptir enn höfuðmáli í flestum ef ekki öllum löndum. Hún byggist á því að líta svo á að fullvaldurinn – sá aðili sem fer með æðstu völd ríkisins – hafi fullan rétt og vald til að ákveða hvernig hann innheimtir skatt af þegnum sínum. Hann á ekki að þurfa að réttlæta skattheimtu sínu nema með vísun til þess að rétturinn til skattheimtu sé órofa hluti þess valds sem hann hefur. Þar með hvílir þessi aðferð á þeirri forsendu að fullvaldurinn verður ekki kallaður til ábyrgðar á ákvörðunum sínum: Geðþótti hans ræður. Hér skiptir í sjálfu sér engu hver fer með hin æðstu völd – konungur, keisari, alþingi, forseti, ríkisstjórn, ráðuneyti eða einhver ríkisstofnun – fullveldið felur í sér réttinn til að leggja skatt á þegnana og valdið til að innheimta skatt af þeim sem ber að lúta umræddu fullveldi. Ábyrgðarleysi er þeim öllum sameiginlegt.“ (Páll Skúlason: Hvers vegna skyldum við greiða skatta? Tíund, s. 5-13.)

„Lýðurinn krefst þess að eiga aðild að ákvarðanatökunni um þau lög sem fullvaldurinn setur og þá ekki síst skattalögin. Þegar íbúar hins breska landsvæðis í Norður-Ameríku stóðu í deilum við bresku ríkisstjórnina á árunum 1750 til 1760 beittu þeir slagorðinu: „Enga skatta án kjörinna fulltrúa“, „No taxation without representation.“ Þeir héldu því fram að þar sem þeir ættu ekki fulltrúa á breska þinginu þá væru öll lög sem það setti um skattlagningu landnemanna ólögleg. Krafan var sú að íbúarnir, lýðurinn, skattgreiðendurnir, fengju fulltrúa á þinginu þar sem fjallað var um skattamál þeirra og skattlagningin ákveðin. Nú á dögum hljótum við að spyrja okkur, eins og ég gerði í upphafi, hvort það „fulltrúakerfi“ sem sett hefur verið á laggirnar í okkar þjóðfélagi tryggi þá lýðræðiskröfu sem fram kemur í áður nefndu slagorði, „Enga skatta án kjörinna fulltrúa!“ Í anda þeirrar róttæku lýðræðiskröfu sem víða er borin fram á okkar dögum ætti slagorðið ef til vill hljóma: „Engin skattlagning án samþykkis skattgreiðenda!“ Gæti sá boðskapur náð fram að ganga?“ (Páll Skúlason: Hvers vegna skyldum við greiða skatta? (Tíund, s. 5-13.)

Við berum öll ábyrgð á samfélaginu og þessa ábyrgð öxlum við ekki hvert fyrir sig sem mannlegir einstaklingar, heldur sem hugsandi borgarar sem standa saman að því að skapa þær stofnanir og þau kerfi sem samfélag þarfnast til að halda utan um fjölskyldur og fyrirtæki sem þrífast í skjóli þess. Þess vegna er gagnkvæmni í samskiptum grundvöllurinn að samfélaginu og þar með skattlagningunni. Þess vegna er baráttan fyrir því að byggja upp „siðað samfélag“ í raun og veru endalaus. Við munum aldrei hanna þau félagskerfi – þar á meðal skattakerfi – sem tryggja í eitt skipti fyrir öll að réttlæti og sanngirni ríki í samfélagi okkar. En ef hugmyndin um gagnkvæmni okkar sem hugsandi vera, sem borgara og sem mannlegra

einstaklinga á við rök að styðjast, þá vitum við að minnsta kosti hver er ein helsta forsenda þess að við öll vinnum markvisst að því að bæta samfélag okkar.